

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Poedeldiplomatie of de kunst van het schipperen?

Statema, J.; Aarts, P.

Publication date

2013

Document Version

Final published version

Published in

Socialisme en Democratie

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Statema, J., & Aarts, P. (2013). Poedeldiplomatie of de kunst van het schipperen? *Socialisme en Democratie*, 70(5), 96-102. http://www.wbs.nl/system/files/jort_statema_en_paul_arts_-_poedeldiplomatie.pdf

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Poedeldiplomatie of de kunst van het schipperen?

De kwestie-Israël blijft binnen de PvdA de gemoederen verhitten. De hoop bij velen was dat met een eigen minister op Buitenlandse Zaken het Nederlandse beleid wat minder pro-Israël zou worden. Maar het is de vraag of het verschil met het beleid van Rutte I substantieel is.

JORT STATEMA & PAUL AARTS

Politicooloog en onderzoeksassistent bij de afdeling politicologie van de UvA, respectievelijk docent internationale betrekkingen aan de UvA. Begin volgend jaar publiceren zij samen een uitvoeriger studie naar de Nederlandse Midden-Oostenpolitiek in: Timo Behr (red.), 'Northern European Countries and the Arab World: Opportunistic Bystanders or Normative Leaders?', Surrey: Ashgate 2014.

Is het Nederlandse Midden-Oostenbeleid sociaal-democratischer geworden met de aanstelling van Frans Timmermans als minister van Buitenlandse Zaken? Bij menig volger van de ontwikkelingen in het Midden-Oosten, en de Palestijns-Israëliëse kwestie in het bijzonder, bestond de verwachting dat Nederland een minder pro-Israëliësch beleid zou gaan voeren. De verwachtingen waren hooggespannen. Timmermans had zich als Kamerlid immers regelmatig een sterk criticaster van het pro-Israëliëse Midden-Oostenbeleid van het vorige kabinet getoond en ook in de media schuwde hij de confrontatie met zijn voorganger Rosenthal niet.

Het regeerakkoord biedt hoopvolle aanknopingspunten. De eenzijdige liefdesverklaring richting Israël is veranderd in een meer evenwichtige passage waarin naar de banden met zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit wordt verwezen en in het alge-

meen is er meer op een gezamenlijke Europese aanpak ingezet. Kortom, de uiterst pro-Israëliëse koers van het vorige kabinet lijkt verlaten.

Betekent dat ook dat daarmee de inhoud van het beleid verandert? In een eerder nummer van *S&D* schreef Frans Bieckmann daar al een behartigenswaardig stuk over.¹ Hij noemde de greep van de VVD op de mondiale agenda 'ijzersterk' en gaf aan dat een progressief buitenlands beleid nog 'ver weg is'. Tweede Kamerlid en VVD-woordvoerder Buitenlandse Zaken Han ten Broeke stelde eind 2012 in *Trouw* dat hoogstens de toon van het kabinet een beetje kan veranderen, maar de inhoud niet. Hij stelde: 'Het verschil tussen oud-Tweede Kamerlid Frans Timmermans en minister Timmermans zal groter zijn dan het verschil tussen minister Rosenthal en minister Timmermans.' De vraag is of Ten Broeke gelijk heeft en hoe dat is te verklaren.

Historische affiniteit?

Door de jaren heen is de sympathie in PvdA-kringen voor Israël groot geweest. Slechts geleidelijk aan is daar verandering in gekomen. Na de Tweede Wereldoorlog was de partij onder Willem Drees uitgesproken pro-Israël en bovendien domineerde de Arbeiderspartij tot 1977 alle Israëlische kabinetten.² De Nederlandse samenleving was in die tijd sterk verzuild, maar de pro-Israëlische houding van de Nederlandse regering vond lang niet alleen bij socialisten aanhang. Het Nederlandse volk was zeer betrokken bij het jonge Israël en protestanten zagen in de stichting van de staat de 'vervulling van een Bijbelse profetie'.³ Ook in de PvdA speelde het schuldgevoel over de Holocaust onverminderd door. In de woorden van voormalig minister van Defensie Joris Voorhoeve heeft deze zogenaamde Anne Frank-reflex de Nederlandse politiek lang gedomineerd. Na de oorlog werd Israël door velen gezien als de spreekwoordelijke 'roos in de woestijn', een kwetsbare, jonge, moderne democratie die zich te midden van autoritaire Arabische regimes staande moest houden.

Na de Oktoberoorlog en het Arabische olie-embargo in 1973 trad er een zekere bekoeling op in de relaties met Israël. Hoewel sommige leden van het kabinet — zoals PvdA-minister van Defensie Henk Vredeling — nog wel uitgesproken pro-Israël waren en er in eigen persoon zorg voor hadden gedragen dat Israël in die oorlog van wapens werd voorzien, kwam er meer aandacht voor de Palestijnse kant van de zaak. Niet dat de Israëliërs daar wakker van lagen. De Israëlische ambassadeur in Den Haag, Shimson Arad, liet er geen twijfel over bestaan dat premier Den Uyl tot zijn meest loyale vrienden behoorde (ook al had Arad buiten Den Uyl om met Vredeling zaken gedaan). Arad: 'Er zijn mensen die zeggen dat ze je vriend zijn, maar zich daardoor nergens toe verplicht voelen. Er zijn ook mensen die zich niet zo laten voorstaan op hun vriendschap, maar bij wie je altijd kunt aankloppen als je hen nodig hebt. Den Uyl hoorde tot de laatste

categorie.⁴ Na het embargo werd onder leiding van minister van Buitenlandse Zaken Van der Stoel vaker de lijn van de Europese Gemeenschap gekozen. Hij steunde in 1973 een EG-verklaring waarin de rechten van de Palestijnen werden erkend en teruggave van de bezette gebieden werd gevraagd, wat in die tijd werd beschouwd als steun aan de Arabieren.⁵

Volgens Koos van Dam was er tussen 1975 en 1980 zelfs sprake van een 'duidelijke kentering' op het ministerie. Van der Stoel was 'tot ieders verrassing' bereid te spreken van een 'Palestijnse entiteit' terwijl sommige ambtenaren dat niet waren en hem er zelfs vanaf probeerden te houden.⁶ Tegelijkertijd, zo constateert Van Dam met nadruk, was er sprake van een 'overmatige voorzichtigheid' om Israël niet voor het hoofd te stoten. Dat uitte zich onder meer in de moeizame relatie met de PLO. In 1982, dat wil zeggen vijftien jaar na de Zesdaagse Oorlog, had Nederland nog steeds geen formeel contact met de Palestijnse organisatie.

Op papier

Na zijn aanstelling zei Timmermans te willen besturen in de traditie van zijn mentor en rolmodel Max van der Stoel, tot voor kort de enige sociaal-democraat op Buitenlandse Zaken ooit. Van der Stoel werd vooral geroemd om zijn diplomatieke vaardigheden en het centraal stellen van mensenrechten. Geheel in lijn met de Nederlandse traditie was ook hij sterk gehecht aan goede trans-Atlantische relaties. Timmermans wil zijn oude leermeester niet 'teleurstellen' en de vraag is wat hij daarvoor moet doen. Dat hij een andere toon aanslaat dan zijn voorganger Rosenthal ligt voor de hand, maar welke toets moet hij halen om als progressieve, of in ieder geval sociaal-democratische minister de geschiedenisboeken in te gaan?

In het NRC-stuk waarin Désirée Bonis (voormalig Tweede Kamerlid en PvdA-woordvoerder Buitenlandse Zaken) bepleitte dat de hoek van het buitenlands beleid het afgelopen jaar aan de VVD was gegund, noemde zij het opkomen

voor gerechtigheid, het tegengaan van onderdrukking en het lenigen van humanitaire nood als typische uitgangspunten van de PvdA.⁷ Een ander stuk dat handvatten biedt is de begin 2012 door het PvdA-congres aangenomen buitenlandresolutie over sociaal-democratische internationale politiek *Met het gezicht naar de wereld*.⁸ In het document worden tien beginselen van sociaal-democratische internationale politiek opgesteld en het verwondert niet dat de bekende waarden als internationale solidariteit, rechtvaardigheid, het verminderen van ongelijkheid, de bevordering van vrijheid en democratie, mensenrechten en duurzaamheid een prominente rol spelen.

Met betrekking tot het Midden-Oosten wordt met name in de paragraaf *Vrede en veiligheid* een aantal interessante punten aangevoerd. Voor de PvdA staan mensenrechten voorop en daarom moet Nederland 'afzien van het steunen of tolereren van autoritaire regimes, onder het mom van stabiliteit in de betreffende regio'. In het vredesproces heeft 'Israël als sterkste partij in het conflict de speciale verantwoordelijkheid' om het initiatief te nemen en het gebruik van geweld te beperken. De EU moet een eigen Europese lijn kiezen, want te vaak worden Amerikaanse initiatieven afgewacht.

Kortom, de voorgestane sociaal-democratische internationale politiek verschilt wezenlijk van het buitenlandbeleid dat door het vorige kabinet werd uitgedragen — al was daar op het Israël-Palestinadossier niet zoveel voor nodig. De vraag is vervolgens of de minister in staat is deze woorden in daden om te zetten.

In de praktijk

In de tijd dat Timmermans buitenlandwoordvoerder was gaf hij regelmatig te kennen voorstander te zijn van het streven van de Palestijnen om door de Verenigde Naties als staat erkend te worden. Vrijwel meteen na zijn aanstelling als minister van Buitenlandse Zaken werd al duidelijk dat het niet zo makkelijk was deze positie in beleid te vertalen. In eerste in-

stantie pleitte Timmermans voor EU-consensus op basis van stemonthouding in New York. Toen hij daarover bij zijn collega's geen uitsluitel kreeg, besloot de minister dat Nederland zich hoe dan ook zou onthouden van stemming, in de hoop dat het overgrote deel van de EU-lidstaten dat ook zou doen. Met dit standpunt bleef ons land in de ogen van Timmermans bovendien neutraal: de goede relatie met Israël bleef bewaard, terwijl de rechten van de Palestijnen niet werden weersproken. Volgens de minister was het nu niet 'het juiste moment' om te stemmen voor een verhoging van de status omdat het de kans op vrede in het Midden-Oosten zou verminderen. We brengen hier in herinnering dat Timmermans in 2011, samen met Alexander Pechtold (D66), het initiatief had genomen om de verhoging van de Palestijnse status te steunen.

Toen D66 en SP daags voor de stemming een motie indienden om juist vóór de statusverhoging te stemmen, ontstonden ook de eerste scheurtjes binnen de PvdA-positie. Bonis leek te voelen voor de motie en wilde vasthouden aan het eerdere standpunt van de PvdA-fractie om de Palestijnen te steunen in hun streven naar een eigen staat. Voorafgaand aan de stemming werd ze door de fractieleiding onder druk gezet, met als resultaat dat de PvdA-fractie tegen de motie stemde.

Uit de argumentatie van de minister bleek verder dat het in de PvdA-buitenlandresolutie geuite streven om minder vaak de Amerikaanse lijn te volgen even was 'geparkeerd'. Volgens Timmermans zouden de VS er immers voor kiezen om fondsen bedoeld voor de Palestijnen te bevriezen en dat zou de situatie alleen maar verder bemoeilijken. De Amerikaanse positie kreeg daarmee voorrang ten opzichte van de EU. Timmermans, bekend als 'eurofiel', vertolkte dus vrijwel direct na zijn aanstelling een klassieke VVD-positie: de VS moeten het voortouw houden. Overigens stemde de overgrote meerderheid van de VN-lidstaten — inclusief een meerderheid van de EU-lidstaten — in New York vóór de hogere status van de Palestijnen bij de Verenigde Na-

ties, zodat die er ook daadwerkelijk kwam.

Toen Timmermans later bij een ander Israël-gerelateerd vraagstuk wel de lijn van Europa koos, was dat echter niet uit vrije wil, maar onder druk van de VVD. Begin maart publiceerde het ministerie van Economische Zaken een advies over herkomstetikettering op de website. Hierin stond dat groente en fruit, olijfolie, wijn, vis en cosmetica afkomstig uit de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem en de Golan-hoogvlakte niet meer het etiket 'made in Israel' mogen dragen. Timmermans presenteerde deze labeling in maart jl. als vanzelfsprekend en ook premier Rutte leek aanvankelijk voorstander.

In feite wordt het beleid van Rosenthal gewoon voortgezet

De websitepublicatie leidde tot hevige verontwaardiging vanuit de VVD-hoek en Israël. Buitenlandwoordvoerder Han ten Broeke van de VVD-fractie ageerde daags erop in *de Volkskrant* (12 maart 2013) tegen het besluit. Hij vroeg zich onder andere af of etikettering niet 'vooral een aantal activisten blij maakt' en stelde dat er eenduidig beleid moet komen dat niet alleen voor Israël geldt, maar ook voor andere bezettende landen zoals ook Marokko. Opmerkelijk, aangezien het desbetreffende EU-besluit al onder Rutte I werd gesteund.

In een reactie op Kamervragen van Sjoerd Sjoerdsma, buitenlandwoordvoerder van de D66-fractie in de Tweede Kamer, verklaarde Timmermans dat Nederland 'hecht aan een uniform handhavingsbeleid van EU-lidstaten'. De voorgenomen maatregelen, die veelal technisch van aard zijn, moeten nauwgezet worden afgestemd tussen lidstaten onderling en dat proces 'vergt tijd'. Hoewel Timmermans het zelf niet wilde toegeven, werden de plannen dus uitgesteld onder het mom van wat Alfred van Staden het 'effectiviteitsargument'

noemt: het heeft alleen zin als alle EU-lidstaten meedoen.⁹ Gegeven de trage molens van de EU-bureaucratie (besluitvorming was er immers al) kan dat echter nog lang duren, en is de aandacht daarmee van Nederland afgeleid.

The only show in town

In juli werden de onderhandelingen over vrede tussen Israël en Palestina hervat onder leiding van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken John Kerry. Timmermans sprak zijn volle steun uit voor dit initiatief: 'Het initiatief van president Obama en minister Kerry is niet alleen de beste, maar ook de enige optie om het vredesproces weer op gang te krijgen.' Intussen breidt Israël het aantal nederzettingen uit en laten leden van Netanyahu's kabinet weten geen enkele toekomst te zien in een tweestatenoplossing. Alle reden dus om aan te nemen dat de kans om een duurzame vrede tot stand te brengen bijzonder klein is.

Het onlangs verschenen AIV-rapport *Tussen woord en daad: perspectieven op duurzame vrede in het Midden-Oosten* gaat in op de specifieke rol die Nederland zou kunnen vervullen en adviseert onder andere dat 'Nederland, naast een actief optreden in de EU, gebruik [kan] maken van zijn eigen directe invloedssfeer met Israël en de Palestijnen'.¹⁰ Het rapport schrijft verder: 'Zolang er geen wijziging komt in het optreden van dit land in de bezette gebieden, er voor Nederland geen reden is de bilaterale relaties met Israël op te waarderen, bijvoorbeeld via de oprichting van een bilaterale Samenwerkingsraad.' Specifieker nog is de aanbeveling om eventueel unilateraal 'restrictieve maatregelen' te nemen tegen de invoer van producten uit de Israëlische nederzettingen.¹¹

Bonis noemde het namens de PvdA-fractie 'een uitstekend rapport'. De VVD kwam bij monde van buitenlandwoordvoerder Ten Broeke met een voorspelbare reactie: 'Dit rapport heeft de schoonheid van de studeerkamer en dat is precies waar het thuishoort.' De reactie van het kabinet liet een tijd op zich wachten, maar was niet minder negatief dan de VVD-

respons. De regering ziet het Kerry-initiatief als 'the only show in town' en beargumenteert dat het volgen van een andere lijn verstorend zou werken, omdat het de Palestijnse en Israëlische partijen een excuus kan geven zich niet volledig met Kerry te engageren.

Deze totale afhankelijkheid van Amerika is op zijn minst opmerkelijk te noemen, gegeven de povere resultaten die de VS in het verleden in de regio hebben behaald en de intentie om meer het EU-pad te kiezen, zoals geformuleerd in de PvdA-congresresolutie. Ook staat de reactie op gespannen voet met de krachtige woorden over Israëls 'speciale verantwoordelijkheid' in dezelfde resolutie.

Tijdens het inmiddels veelbesproken 'Sloop de Muur'-debat in het parlement werd de terugkerende trans-Atlantische koers eveneens bevestigd. Bonis sprak namens de PvdA-fractie haar steun uit voor het burgerinitiatief. Ook schaarde ze zich achter het AIV-advies en vroeg ze Timmermans nadrukkelijk hoe hij zijn aanstaande bezoek aan Israël ging invullen. Volgens Bonis vergde de beoogde intensivering van de relatie met Israël, die Timmermans wilde aankondigen tijdens zijn eerste bezoek, op zijn minst een toezegging van dat land waaruit respect voor het internationaal recht zou blijken, zoals afzien van de bouw van nieuwe nederzettingen. Die bouw was de afgelopen jaren immers gestaag versneld. Ze stelde dat het geduld van de PvdA-fractie op was en de druk moest worden opgevoerd.

In de reactie van de minister kwam de invloed van de VVD opnieuw duidelijk naar voren. Timmermans gaf aan dat gesprekken in de EU en met zijn Amerikaanse collega's hem ervan hadden overtuigd dat maatregelen tegen Israël 'contraproductief' zouden werken. Tijdens zijn bezoek aan Israël en Palestijnse gebieden nam hij zich voor om aan beide zijden fora voor verdere samenwerking op te zetten. Dit zou perfect passen 'in het plaatje van Obama en Kerry'.

Afgelopen juni volgde Nederland weer blind de Amerikanen. Nederland pleitte er samen met Duitsland, Italië, Slowakije en Roe-

menië voor om bij de conclusies van de Raad Buitenlandse Zaken slechts een algemeen standpunt over het Midden-Oostenvredeproces te formuleren. Onder druk van Israël werden gedetailleerde conclusies vermeden om de pogingen van Kerry om zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit aan de onderhandelings-tafel te krijgen 'op geen enkele manier te ondermijnen'.¹² Zo bevond Nederland zich weer als vanouds in het *spoiler*-kamp van de EU.

Het huidige beleid ten aanzien van Israël en het vredesproces duidt dus in belangrijke mate op een continuering van het beleid-Rosenthal, of zoals de fractieleider van Groen-Links Bram van Ojik treffend weergaf: 'Eigenlijk blijven we doen wat we al deden.'

Aan de ketting

Volgens de internationaal secretaris van de PvdA, Kirsten Meijer, is er geen sprake van een kloof tussen uitgesproken intenties en de praktijk. Afgezien van de kwestie rondom de statusophoging van de Palestijnen in de VN, 'was en blijft de congresresolutie de basis van onze politiek'. Nu is deze uitspraak vanuit haar positie te begrijpen. Maar het is moeilijk vol te houden dat Timmermans het afgelopen jaar niet systematisch in het pro-Israëlische kamp verzeild is geraakt. De vraag is eerder hoe dit zo heeft kunnen gebeuren.

Regeren is iets anders dan oppositie voeren en het is evident dat coalitiepolitiek invloed heeft gehad op de speelruimte van de minister.¹³ De uitvoering van de (idealistisch geformuleerde) PvdA-resolutie met daarin de richtlijnen voor sociaal-democratisch buitenlands beleid wordt nu eenmaal belemmerd door de regeerafspraken met de VVD. Bieckmann geeft aan dat door het gebrek aan concrete uitwerking in het regeerakkoord er steeds weer opnieuw politieke gevechten moeten worden geleverd en dat daardoor ook veel binnen het ambtenarenapparaat en via de daar invloedrijke lobby's zal worden beslecht.¹⁴ Dit werd pijnlijk duidelijk in het 'Sloop de Muur'-debat.

Timmermans koos de kant van de coalitie boven de verstandhouding met partijgenoot Bonis. Uit alles blijkt dat hij een geloofwaardig minister van Buitenlandse Zaken wil zijn in de ogen van premier Rutte. Geluiden binnen de PvdA geven ook aan dat de partij al bij voorbaat 'aan de ketting lag' door een onuitgesproken deal met de VVD dat het Midden-Oosten (lees: Israël-Palestina) geen controversieel punt in het kabinetsbeleid zou worden.

De zetelverdeling in het parlement draagt er mede toe bij dat de VVD deze positie kan innemen. Kon ten tijde van het kabinet-Rutte I het beleid van minister Rosenthal op vrijwel onvoorwaardelijk steun rekenen in de Tweede Kamer¹⁵, nu is dat niet veel anders. Dat heeft vooral te maken met de positie van het CDA. Die partij heeft weliswaar een neutralere Midden-Oostenparagraaf dan voorheen in het verkiezingsprogramma staan, maar stemt in de praktijk toch stelselmatig mee met het pro-Israëlkamp. Op die manier kan de VVD druk uitoefenen op de PvdA, door een Kamermeerderheid te mobiliseren als de minister niet doet wat de VVD wil. De stemming rondom twee belangrijke moties is illustratief voor wie er meestal aan het langste eind trekt.

SGP-leider Van der Staaij diende in het debat over de regeringsverklaring een motie in waarin hij oproep 'actief te blijven investeren in de band met de staat Israël'. Premier Rutte ontraadde de motie, omdat Van der Staaij niet bereid was aan bovenstaande zinsnede 'en de Palestijnse Autoriteit' toe te voegen. De PvdA stemde tegen, maar de motie werd toch aangenomen omdat naast de VVD, het CDA wél voor stemde. Zo werd de speelruimte van Timmermans vrijwel direct na zijn aanstelling als minister van Buitenlandse Zaken beperkt.

Ook de stemming over de motie-Bonis in het 'Sloop de Muur'-debat geeft treffend weer hoe de verhoudingen in het Nederlandse parlement nog steeds liggen. Hoewel Timmermans de motie ontraadde, stemde de PvdA voor. Uiteindelijk werd de motie toch verworpen omdat 'het blok van 5' (VVD, CDA, PVV, ChristenUnie, SGP) tegen stemde.

Grote boog

Overigens is het nog maar de vraag of er binnen de partij voldoende steun is voor een kritische Israëlpolitiek. Begin maart jl. gaf Diederik Samsom nog een robuuste toespraak tijdens het 'grote PvdA Midden-Oostendebat'. Daarin stelde hij onder meer dat het 'geduld zo langzaam maar zeker begint op te raken' in het voortdurende conflict tussen Israël en de Palestijnen en dat Israël als 'bovenliggende partij' de verantwoordelijkheid voor het hervatten van onderhandelingen over een duurzame tweestatenoplossing draagt. Fraaie woorden alweer. Maar daarna hebben we er nooit meer iets over gehoord, laat staan dat er sprake zou zijn van concrete beleidsdaden.

Het is niet nodig om mee te gaan in de hetze van *De Telegraaf* om, op basis van gesprekken binnen de partij, te constateren dat er sprake is van een strakke regie binnen de Tweede Kamerfractie. Niet alleen is de partijleider dominant, buitenlands beleid is hoe dan ook minder belangrijk dan andere dossiers. Het feit dat een groot deel van de huidige PvdA-fractie nieuw en tamelijk onervaren is, betekent overigens ook dat Samsom sowieso weinig tegenspraak heeft te dulden. Zijn spectaculaire verkiezingswinst dwingt bij een aanzienlijk deel van de fractieleden loyaliteit af.

Historische sentimenten binnen de partij spelen ook nog steeds een rol. De pro-Israëlgroep is klein maar actief en lijkt vaak aan het langste eind te trekken bij afwezigheid van een krachtig tegengeluid. Ook partijleden geven te kennen 'het ook allemaal niet zo te weten' (als het om Israël-Palestina gaat) en nemen dus liever 'geen extreem standpunt in'.

Kirsten Meijer bevestigt dat Israël-Palestina nog altijd een 'emotionele zaak' is, waarbij 'de mailbox steeds weer overloopt'. Meijer zelf lijkt de belichaming van die vlakke voorzichtigheid als het gaat om de vraag of Israël eindelijk eens onder druk gezet zou moeten worden, zoals bepleit door het recente AIV-rapport. 'Néé, sancties tegen Israël zouden er

alleen maar toe leiden dat ze van de onderhandelingstafel weglopen. De hervatting van het vredesproces is voor ons prioriteit nummer 1.⁷ Kortom, de PvdA staat dan weliswaar niet meer 'pal achter Israël' zoals in het verleden, maar loopt er tegenwoordig eerder met een grote boog omheen.

Risicoloze politiek

Ten Broeke heeft gelijk: het verschil tussen oud-Tweede Kamerlid Frans Timmermans en minister Timmermans blijkt groter dan het verschil tussen minister Rosenthal en minister Timmermans. Het valt niet te verwachten dat we van de minister van Buitenlandse Zaken veel zullen zien dat in lijn is met zijn eerdere uitlatingen als Kamerlid of met de richtlijnen van de PvdA-congresresolutie. Dat is allemaal veel te riskant en zet de relatie met coalitiepartner VVD én met Israël onnodig onder druk.

De realiteit van het regeren is hard, zeker met een coalitiepartij als de VVD die niet alleen het kortetermijnbelang vooropstelt, maar liefst ook het pro-Israëlbeleid van Rutte I wil voortzetten. De PvdA-minister van Buitenlandse Zaken geeft nauwelijks tegenwicht en lijkt er dus ook niet op uit om het eigen partijprogramma om te zetten in beleid. De coalitie gaat boven alles.

Natuurlijk dwingen coalitieafspraken Timmermans ertoe sommige van zijn eigen overtuigingen op te geven, al lijkt hij dat zonder al te veel morren te doen. De minister heeft te maken met een parlement waar een pro-Israëlblok van vijf partijen besluitvorming kan tegenhouden, maar net zo belangrijk is de tweedeling binnen zijn eigen partij die Timmermans een excuus biedt om geen serieuze beleidswijzigingen door te voeren. Resultaat van dit alles: een risicoloze politiek met als gevolg dat Israël zich nog steeds geen zorgen hoeft te maken dat er in Den Haag eindelijk eens een keer met de vuist op tafel wordt geslagen.

Noten

- 1 Bieckmann, Frans, 'Een progressief buitenlands beleid is nog ver weg', in: *S&D* 2012/11-12, pp. 44-48.
- 2 Snel, Jan Dirk, 'Nederland en de band met Israël', in: *Historisch Nieuwsblad*, nr. 5, jaargang 2008.
- 3 Peeters, Frans, *Gezwoven vrienden. Het geheime bondgenootschap tussen Nederland en Israël*, Amsterdam/Antwerpen: L.J. Veen 1997, p. 68.
- 4 Arad in Peeters 1997, p. 184.
- 5 Blekendaal, Martijn en Simon van Melick, 'Nederland en de politieke erkenning van de PLO', in: *Historisch Nieuwsblad*, nr. 5, jaargang 2006.
- 6 Van Dam, Nikolaos en Jan Keulen, *De vrede die niet kwam*, Amsterdam: Bulaaq, 1998, p. 66.
- 7 Bonis, Désirée, 'Daarom stapte ik op als Kamerlid', *NRC Handelsblad*, 24 augustus 2013.
- 8 Schrijver, Nico e.a., *Met het gezicht naar de wereld: Nederland en sociaaldemocratische internationale politiek*, PvdA, Amsterdam januari 2012.
- 9 Arian, Max, 'De ware vrienden van Israel moeten waarschuwen dat het land zich steeds verder isoleert', in: *De Brug*, juni 2013, p. 2.
- 10 Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), *Tussen woord en daad. Perspectieven op duurzame vrede in het Midden-Oosten*, Den Haag, maart 2013, Advies nr. 83, p. 42.
- 11 Ibidem p. 46.
- 12 Jerusalem Post, *Israel likely to 'dodge EU bullet' on peace process*, <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Israel-likely-to-dodge-EU-bullet-on-peace-process-317509>, juni 2013.
- 13 Er is nauwelijks systematisch onderzoek gedaan naar de invloed van coalitiepolitiek op buitenlands beleid. Een verdienstelijke poging is onlangs geleverd door Juliet Kaarbo in *Coalition Politics and Cabinet Decision Making: A Comparative Analysis of Foreign Policy Choices* (University of Michigan Press, 2012). Het vierde hoofdstuk gaat uitvoerig in op Nederland: 'Dutch Foreign Policy: Excessive Compromise in Coalition Politics?' Uit haar studie blijkt onder andere dat er meer variëteit bestaat in de uitkomsten van coalitiepolitiek dan vaak wordt aangenomen.
- 14 Bieckmann, Frans, 'Een progressief buitenlands beleid is nog ver weg', in: *S&D* 2012/11-12, p. 45.
- 15 *Monitor Midden-Oostenbeleid*, Amsterdam: The Rights Forum, september 2012.